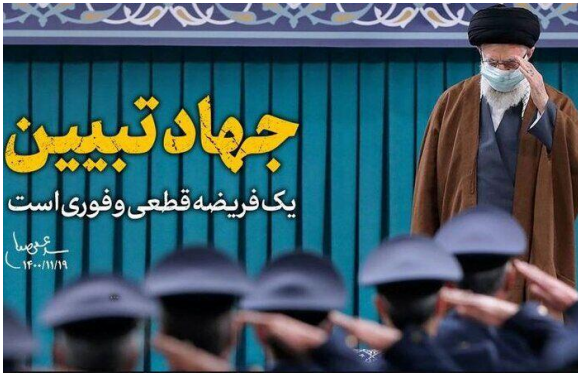

تبیین حجاب و عفاف در سیره حضرت زهرا (سلام الله علیها)

«شما جوانان عزیز و دانشجویان عزیز که به معنای واقعی کلمه میوه دل ملت و امید آینده این کشور هستید، به مسئله «تبیین» اهمیت بدهید. خیلی از حقایق هست که باید تبیین بشوند. در قبال این حرکت گمراه کننده‌ای که از صد طرف به سمت ملت ایران سرازیر است و تأثیرگذاری بر افکار عمومی که یکی از هدفهای بزرگ دشمنان ایران و اسلام و انقلاب اسلامی است و دچار ابهام نگه داشتن افکار و رها کردن اذهان مردم و

بخصوص جوانها، «حرکت تبیین» خنثی کننده این توطئه دشمن و این حرکت دشمن است. هر کدام از شما به عنوان یک وظیفه، مثل یک چراغی، مثل یک نوری پیرامون خودتان را روشن کنید.» مقام معظم رهبری "مدظله العالی" ۱۴۰۰/۰۷/۰۵

حجاب و عفاف

مقدمه

یکی از نیازهای حقیقی در زمینه‌های تربیتی، دینی، اخلاقی و فرهنگی، مسئله حجاب است. هر چه الگوهای حجاب از مرتبه بالاتر و برتری برخوردار باشند، تأثیرپذیری افراد جامعه در دینداری و معنویت بیشتر خواهد بود و به تبع آن، رشد و تعالی جامعه نیز بیشتر خواهد بود. اسلام به عنوان آیین جامع و کامل، در حمایت از شخصیت انسانی و معنوی زن و برای حفظ عفت عمومی، دستورهای حکیمانه‌ای مبتنی بر لزوم رعایت عفت و حیا در ابعاد گوناگون صادر کرده است. «اسلام به مسئله عفاف زن اهمیت می‌دهد. البته عفاف مرد هم مهم است. عفاف مخصوص زنان نیست، مردان هم باید عقیف باشند؛ منتها چون در جامعه مرد به خاطر قدرت جسمانی و برتری جسمانی، می‌تواند به زن ظلم کند و برخلاف تمایل زن رفتار نماید، روی عفت زن بیشتر تکیه و احتیاط شده است.» متأسفانه امروزه در جامعه اسلامی، عده‌ای هر چند ناچیز در صدد مخدوش کردن جایگاه حجاب و حیا در جامعه هستند. این عده تحت تأثیر تمایلات پست حیوانی و شهوانی و نیز القانات دشمنان بیرونی انقلاب اسلامی، می‌کوشند نقشه‌های شوم دشمنان قسم خورده ما را در جامعه پیاده کنند و بی‌حجابی را امری طبیعی جلوه دهند. اگر چه این افراد راه به جایی نخواهند برد، اما با برنامه و تدبیر لازم باید به تبیین این ارزش اصیل اسلامی پرداخت و دختران و زنان مسلمان به رعایت این شعار اسلامی تشویق کرد تا بدین وسیله نقشه کسانی را که به دنبال پیاده‌سازی نقشه‌های دشمنان هستند، نقش بر آب شود.

برای تبیین اهمیت و ارزش حجاب و عفاف ضروری است که به معرفی الگوهای کامل پردازیم؛ زیرا زبان الگو، زبان عمل است و تأثیری که بر افراد می‌گذارد، بسیار عمیق‌تر و ماندنی‌تر از گفتار است. از همین روست که ادیان الهی و مکاتب بشری همواره کوشیده‌اند الگویی از نوع خود انسان را ارائه دهند؛ زیرا به نقش ماندگار الگو در آبادانی و یا بالعکس ویرانی جوامع به خوبی واقفند. حضرت زهرا (سلام الله علیها)، مظهر کمالات الهی و برترین اسوه انسان‌ها به‌ویژه زنان است. در این نوشتار، سیره رفتاری حضرت زهرا (سلام الله علیها) در رعایت حجاب و عفاف به عنوان برترین الگوی زنان مسلمان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

حجاب و عفت در نگاه

خداوند در آیه ۳۰ و ۳۱ سوره نور ضمن بیان عفت در رفتار به صورت کلی به مردان و زنان جامعه اسلامی، به زنان به طور خاص دستور داده است با حفظ حجاب جسمانی خود، هنگام راه رفتن نیز عقیفانه قدم بردارند. رعایت حیا و عفاف میان زن و مرد به تناسب آفرینش هر یک متفاوت است، اما در هر حال حیا خصلتی بشری است که صرف نظر از گرایش‌های فرهنگی و مذهبی قابل طرح است. در دنیای کنونی نیز مطابق قوانین جهانی، اعمال منافی عفت جرم تلقی می‌شود و بی‌عفتی مورد انزجار و نفرت انسان‌هاست.

حجاب، پیوند تنگاتنگی با مقوله «عفت و حیا» دارد؛ چنانکه امام علی (علیه السلام) فرموده است: «أَحْسَنُ مَلَابِسِ الدِّينِ الْحَيَاءُ؛ نیکوترین پوشش دین، حیاست.» آن حضرت درباره ضرورت پافشاری بر عفاف فرموده است: «الْعَفَافُ يَصُونُ النَّفْسَ وَ يَنْزَهُهَا عَنِ الدُّنْيَا؛ عفاف

نفس را ایمن نگه می‌دارد و آن را از پستی‌ها دور و پاک می‌کند».

زن و مرد مسلمان مکلفند از نگاه خیره به یکدیگر پرهیز کنند و با دوری از نگاه‌های آلوده، راه گسترش عفاف را هموار کنند. کسی که عفت چشم را رعایت کند و به دیگری نگاه حرام نداشته باشد، فکرش فراغت و دلش آرامش می‌یابد، اوصافش نیکو می‌شود و در نتیجه خداوند، شیرینی ایمان و عبادت را به او می‌چشاند: «النَّظْرُ سَهْمٌ مَسْمُومٌ مِنْ سِهَامِ إِبْلِيسَ فَمَنْ تَرَكَهَا خَوْفًا مِنَ اللَّهِ أَعْطَاهُ إِيْمَانًا يَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ»؛ و به ازای فرو بستن چشم از حرام، قدرت مشاهده شگفتی‌های عالم و عظمت الهی را می‌یابد: «عُضُّوا أَبْصَارَكُمْ تَرَوْنَ الْعَجَائِبَ». رعایت عفاف و حجاب در رفتار در وجود حضرت زهرا(سلام الله علیها) تا آنجاست که زن نیکو و شایسته را زنی می‌داند که مردی (نامحرم) را نبیند و مردی (نامحرم) نیز او را نبیند. نقل است روزی فرد نایبایی از حضرت فاطمه(سلام الله علیها) اجازه ورود خواست و حضرت به پشت پرده رفت. پیامبر(صلی الله علیه و آله و سلم) که در خانه بود، پرسید: «چرا به پرده رفتی، در حالی که او تو را نمی‌بیند؟» حضرت زهرا(سلام الله علیها) فرمود: «إِنْ لَمْ يَكُنْ يَرَانِي فَإِنِّي أَرَاهُ وَهُوَ يَشْمُ الرِّيحَ؛ اگر او مرا نمی‌بیند، من که او را می‌بینم و او بوی را استشمام می‌کند». خشنودی حضرت زهرا(سلام الله علیها) از محول شدن انجام کارهای خانه به ایشان و معاف شدن از کار بیرون منزل در تقسیم کار توسط رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم)، به اوج عفت و حیای ایشان در خودداری از اختلاط با مردان و محفوظ ماندن از نامحرمان اشاره دارد. نقل است رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم)، حضرت فاطمه(سلام الله علیها) را مأمور به انجام امور داخل و امام علی(علیه السلام) را به انجام امور خارج از خانه مأمور کرد. حضرت صدیقه کبری(سلام الله علیها) با خوشحالی بسیار از این تقسیم‌بندی فرمود: «فَلَا يَعْلَمُ مَا دَاخِلَنِي مِنَ السُّرُورِ إِلَّا اللَّهُ يَا كَفَائِي رَسُولُ اللَّهِ (صلی الله علیه و آله و سلم) تَحَمَّلَ رِقَابَ الرَّجَالِ؛ جز خداوند نمی‌داند که من از چنین تقسیمی چقدر خوشحال شدم؛ زیرا پدرم، رسول خدا(صلی الله علیه و آله و سلم) مرا از گریبان گیر شدن با مردان معاف داشته است».

حجاب و عفاف در پوشش

دو واژه «حجاب» و «عفاف» در اصل، در معنای منع و امتناع مشترک هستند. تفاوت میان این دو واژه، تفاوت میان باطن و ظاهر است؛ زیرا عفت حالتی درونی است و تأثیر ظاهر بر باطن و تأثیر باطن بر ظاهر، یکی از ویژگی‌های عمومی آدمی می‌باشد. بنابراین حجاب و پوشش ظاهری بیشتر و بهتر، تأثیر بیشتری در تقویت و پرورش روحیه باطنی و درونی عفت دارد؛ چنانکه هر چه عفت درونی و باطنی بیشتر باشد، موجب می‌شود فرد حجاب و پوشش ظاهری بیشتر و بهتری در مواجهه با نامحرم داشته باشد.

بنابر نقل‌های تاریخی در میان عرب جاهلی و حتی پس از اسلام نیز چنین رسم بود که عموماً زنان عرب لباس‌هایی می‌پوشیدند که یقه پیراهن و گریبان‌هایشان باز بود، دور گردن و سینه را نمی‌پوشاندند و روسری را نیز از پشت سر می‌انداختند؛ به طوری که گوش، بناگوش، گوشواره و جلوی سینه و گردن آن‌ها نمایان می‌شد. در چنین شرایطی بود که آیه ۳۱ سوره نور نازل شد و به زنان دستور دارد پوشش‌ها و روسری‌ها باید به گونه‌ای باشد که از دو طرف روی سینه و گریبان افکنده شود تا قسمت‌های یاد شده، پوشیده شود. بنابراین حجاب برتر، حجابی است که تمام اندام زن و جاذبه‌های جسمی او غیر از گردی صورت و دو دست را بپوشاند. چادر را می‌توان کامل‌ترین پوشش در این زمینه دانست؛ زیرا شامل تمام این خصوصیات می‌شود. در واقع عفاف و پوشش کامل و حجاب عقیفانه زن مؤمن، تجسم حرمت و احترام و بهترین سلاح اوست تا افراد بوالهوس و مریض به فکر تعرض و اذیت نیفتند و هرگز کسی به خود اجازه فکر باطل ندهد. بنابراین حجاب و پوشش دینی نه تنها محدودیت و بند و حصار نیست؛ بلکه موجب مصونیت و حفظ حرمت زن می‌شود.

اهمیت این مسئله در نگاه حضرت زهرا(سلام الله علیها) تا آنجاست که اسماء بنت عمیس می‌گوید:

در روزهای آخر زندگانی حضرت زهرا(سلام الله علیها) با آن حضرت بودم. روزی درباره کیفیت حمل جنازه توسط مردم با من صحبت کرد و با نگرانی فرمود: «چرا جنازه زن را روی تخته‌ای می‌گذارند و بالای دست مردان حمل می‌کنند؟ من بسیار زشت می‌دانم که جنازه زنان را پس از مرگ بر روی تابوت سر باز می‌گذارند و بر روی آن پارچه‌ای می‌افکنند که حجم بدن را برای بینندگان نمایش می‌دهد». به آن بانو توضیح دادم که در سرزمین حبشه تابوتی برای حمل جنازه‌ها درست می‌کنند که بدن میت را می‌پوشاند و سپس به وسیله

چوب‌های تر و شاخه‌های نازک درخت، شکل و قیافه آن را ترسیم کردم. حضرت خوشحال شد و فرمود: «اصْنَعِي لِي مِثْلَهُ اسْتَرِينِي سَتَرَكَ اللَّهُ مِنَ النَّارِ؛ برای من تابوتی مثل آن درست کن و مرا (با آن) بپوشان. خدا تو را از آتش دوزخ حفظ نماید».

حساسیت خاص آن حضرت تا آنجا بود که به سفارش به اسما اکتفا نکرد و به امام علی (علیه السلام) چنین وصیت کرد: «أَوْصِيكَ يَا ابْنَ عَمٍّ أَنْ تَتَّخِذَ لِي نَعْشًا فَقَدْ رَأَيْتُ الْمَلَائِكَةَ صَوَّرُوا صُورَتَهُ؛ وصیت می‌کنم تو را ای پسرعمو! که برای من تابوتی درست کنی (دیواردار)، همان‌گونه که ملائکه شکل آن را به من نشان داده‌اند». این حساسیت خاص حضرت زهرا (سلام الله علیها) گویای اهمیت خاص پوشاندن حجم بدن زن از نامحرمان است.

حجاب و عفاف در فعالیت‌های اجتماعی

دین مقدس اسلام از همان ابتدای ظهور به دنبال احقاق حقوق زنان و اعطای حقوق و آزادی‌های طبیعی زن به عنوان نیمی از پیکره اجتماع و احیای شأن حقیقی او بود. از نظر اسلام، زنان مانند مردان در بیشتر مسائل اجتماعی پایگاه و جایگاه مناسبی دارند و نه تنها از حرکت‌های اجتماعی و فعالیت‌های گروهی منع نشده‌اند؛ بلکه مطابق تعالیم مسلم قرآن، مسئولیت‌های اجتماعی متوجه مرد و زن است؛ زیرا در آیین توحیدی اسلام زن همپای مرد، تکامل پذیر و اوجگراست و در پرتو شناخت و عمل، به معراج می‌رود و به تعالی ممکن برای نوع انسانی دست می‌یابد. قرآن هر گاه از کمالات و ارزش‌های والایی که انسان‌ها بدان می‌رسند، سخن می‌گوید؛ زنان را نیز همدوش و همسان مردان مطرح می‌کند:

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا؛ مردان و زنان مسلمان و مردان و زنان با ایمان و مردان و زنان عبادت‌پیشه و مردان و زنان راستگو و مردان و زنان شکیبا و مردان و زنان فروتن و مردان و زنان صدقه‌دهنده و مردان و زنان روزه‌دار و مردان و زنان پاکدامن و مردان و زنانی که خدا را فراوان یاد می‌کنند، خدا برای [همه] آنان آمرزشی و پاداشی بزرگ فراهم ساخته است.

سیره بانوی بزرگ اسلام و دیگر زنان مورد تأیید پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) گویای این واقعیت است که با حفظ شأن و منزلت زن، هیچ منعی برای فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی زنان در جامعه وجود ندارد. چنانکه حضرت زهرا (سلام الله علیها) در جنگ احد در پشت میدان جنگ حاضر می‌شود و به پرستاری از رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) و امام علی (علیه السلام) می‌پردازد.

اگرچه اسلام هیچ ممانعتی با حضور زنان در عرصه اجتماع و سیاست نکرده است، اما آنان را از تبرج و خودنمایی منع کرده است تا ضمن حفظ سلامت جسم و روح و آرامش زن، سلامت و آرامش جامعه را نیز تضمین کنند: «وَلَا تَبْرَجْنَ تَبْرُجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى؛ و مانند روزگار جاهلیت قدیم زینت‌های خود را آشکار نکنید». در آیه دیگری به آنان چنین توصیه کرده است: «وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ؛ و پاهای خود را [به گونه‌ای به زمین] نکوبند تا آنچه از زینت‌شان نهفته می‌دارند، آشکار شود». بنابراین هر گونه راه رفتنی که موجب آشکار شدن زیورهای مخفی زن شود، از نظر اسلام ممنوع است. زنان باید در رعایت عفاف و پرهیز از اموری که موجب جلب توجه می‌شود، پرهیزند. در استفاده از وسایل زینتی و استعمال عطر و بوی خوش باید به گونه‌ای رفتار کنند که باعث جلب توجه نامحرم و عامل انحراف فکرها و تباهی دل‌ها نشوند.

عالی‌ترین و مؤثرترین نوع حضور در اجتماع را می‌توان در زندگی کوتاه، اما پر بار حضرت زهرا (سلام الله علیها) دید. بنابر شواهد تاریخی هر گاه موقعیت اجتماعی اقتضا می‌کرد، آن حضرت فعالانه وارد عرصه می‌شد و آنچه در صفحات تاریخ درخشان مانده است، پوشش کامل ایشان هنگام فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی است که برخی از آن‌ها عبارتند از:

- برنامه‌های علمی و آموزشی بانوی بزرگ عالم برای زنان مسلمان؛

- شرکت در برخی نبردها مانند جنگ احد به عنوان امدادگر؛

- ایراد سخنرانی در مسجد و دفاع از امیرمؤمنان علی (علیه السلام)؛

- رفتن به خانه مهاجر و انصار برای یادآوری سفارش‌های پیامبر اکرم (ص) درباره امام علی (علیه السلام) به آنان؛

- قرار دادن خانه خود به عنوان پایگاه تجمع مبارزان و مجاهدان بنی‌هاشم و تأمین نیاز اقتصادی آنان از درآمد فدک؛

در روایت حضور حضرت زهرا (سلام الله علیها) در مسجد برای ایراد خطبه، نحوه پوشش آن حضرت این گونه توصیف شده است:

هنگامی که تصمیم گرفتند فاطمه (سلام الله علیها) را از فدک محروم کنند و این خبر به آن بانوی بزرگ رسید، آن حضرت روسری خود را به سرش پیچید (خمار بزرگ‌تر از روسری‌های فعلی است که سر و سینه و گردن را می‌پوشانده است) و جلباب خود را بر تن نمود (جلباب یعنی آن عبا یا پیراهن عربی بلند که تمام بدن را پوشانده. لباسی را که روی لباس‌های دیگر می‌پوشیدند، به خود گرفت و بر تن نمود که محیط بر تمام بدن ایشان بود)، همراه گروه هم‌سن و سال (یا هم‌فکر و هماهنگ) از یاران (و اعوان) خود و زن‌های خویشاوند خود (به سوی مسجد) آمد. در راه رفتن، پا روی پایین لباس خود می‌گذاشت (به دلیل بلند بودن، لباس قهراً زیر پا قرار می‌گرفته است). راه رفتن حضرت هیچ کم از راه رفتن رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) نداشت ... سپس (وقتی حضرت وارد مسجد شدند) میان حضرت (و مردم) پرده‌ای آویخته شد و

یکی از مهم‌ترین افتخارات و دستاوردهای نظام جمهوری اسلامی ایران، هویت‌بخشی به زنان است که توانسته‌اند با اتکا به نفس و توانمندی‌های خود در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ورزشی بدرخشند. در ۴۲ سال پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی، بر خلاف دوران منحنی رژیم شاهنشاهی که زن ایرانی را همچون زن غربی جلوه و مظهر هیجانات جنسی قرار داده بود، تلاش شده است تا حد امکان از استعداد فکری و توانمندی عظیم زن برای تعالی او و جامعه استفاده شود و این امر در درجه اول برای تحکیم بنیان خانواده به عنوان اصل اساسی تعالی جامعه مدنظر قرار گرفته است؛ یعنی بعد از انقلاب اسلامی، زن مسلمان ایرانی جایگاه اصلی خود را نخست در نهاد خانواده و سپس در عرصه اجتماع بازیافت. نگاهی گذرا به انتشارات و کتاب‌های متعدد در کشور اعم از علمی، پژوهشی، تاریخی، ادبی، سیاسی و هنری که با نام زنان در کشورمان نشر می‌یابد، حکایت از جایگاه والای علمی و مدارج عالی زنان دارد. این پیشرفت‌ها در تمامی حوزه‌ها بروز و نمود دارد. فعالیت زنان ایرانی در حوزه‌های پزشکی، تکنولوژیکی و فناوری نیز بسیار چشمگیر است و زنان در حوزه‌های مرتبط با علوم نوین نیز منشاء اثرگذاری و پیشرفت بوده و هستند. حضور ۲۱ درصدی زنان در کرسی‌های استادی دانشگاهی، حضور ۹۸ درصدی زنان در رشته‌های تخصصی پزشکی، فعالیت بیش از ۲۷۰۰ سازمان مرتبط با حوزه زنان، فعالیت ۸۰۰ ناشر زن در کشور، حضور ۴۰ درصدی زنان در پست‌های مدیریتی و ...، بیانگر جایگاه حقیقی زنان در جامعه اسلامی است.

نتیجه‌گیری

حجاب، یکی از ارزش‌های اصلی جامعه اسلامی است که تأثیرات مختلفی بر زندگی فرد زن مسلمان و نیز اجتماع دارد. مهم‌ترین دلیل پوشش زن، حضور عقیفانه او در اجتماع است تا سلامت روانی خود و جامعه را تضمین کند. رعایت حجاب و عفاف توسط زن مسلمان در سه بعد نگاه، پوشش و رفتار می‌تواند زن مسلمان و به تبع آن جامعه اسلامی را از آلودگی‌های روحی و جسمی حفظ و سلامت و آرامش فردی و اجتماعی را تضمین کند. سیره حضرت زهرا (سلام الله علیها) در این زمینه الگویی جامع و شایسته برای زنان مسلمان است تا با پیروی کامل از بانوی بزرگ اسلام، ضمن تضمین سعادت فردی به سعادت جامعه و استحکام آن کمک کنند.

پایگاه اطلاع‌رسانی بلاغ | تبیین حجاب و عفاف در سیره حضرت زهرا (سلام الله علیها).

کاری از گروه تولید محتوای معاونت فرهنگی و تبلیغی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.

نگارنده: زهرا رضائیان